

Партитуру читання слід розглядати як впливовий засіб навчання та виховання, зокрема як засіб поглибленого вивчення фактичного змісту тексту, як засіб ефективного навчання виразного читання молодших школярів. Тільки попередня ретельна підготовча робота вчителя над її створенням зможе забезпечити на уроках літературного читання успішне навчання виразності учнів.

Неприпустимо, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку школи нехтувати застосуванням партитури виразного прочитання, яка відкриває широкі можливості для формування на уроках літературного читання творчої особистості дитини, її самореалізації, самоствердження, самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н.Д. Бабич. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
2. Горбушина Л.А. Выразительное чтение и рассказывание / Л.А. Горбушина. – М.: Просвещение, 1975. – 144 с.
3. Коваль Г.П. Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения: учеб. пособие / Г.П. Коваль. – К.: Выща шк., 1989. – 311 с.
4. Коваль Г.П. Виразне читання в структурі уроку / Г.П. Коваль, З.О. Захарчук. – Тернопіль: Астон, 2013. – 174 с.
5. Коваль Г.П. Практикум із виразного читання / Г.П. Коваль, З.О. Захарчук. – Тернопіль: Астон, 2013. – 174 с.
6. Соловьева Н.М. Практикум по выразительному чтению / Н.М. Соловьева. – М.: Просвещение, 1976. – 94 с.

З.А. ЗАХАРЧУК. ПОДГОТОВКА ПАРТИТУРЫ УЧЕБНОГО ТЕКСТА К РАЗРАБОТКЕ ЕЁ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ С МЛАДШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ

Резюме. В статье обосновывается необходимость подготовительной работы учителя к обучению выразительности младших школьников на уроках литературного чтения с опорой на партитуру чтения, подаются необходимые аспекты подготовительной работы, в основе которых лежит лингвистический и литературоведческий анализы учебного текста. Партитура чтения рассматривается как влиятельное средство обучения и воспитания, в частности как средство углубленного изучения фактического содержания текста, средство обучения выразительности.

Ключевые слова: выразительное чтение, подготовительная работа, партитура учебного текста, разработка партитуры, партитурные обозначения, лингвистический анализ, литературоведческий анализ, средство углубленного изучения фактического содержания, средство обучения выразительности.

Z.A. ZAKHARCHUK. PREPARATION OF SCORE OF EDUCATIONAL TEXT TO DEVELOPMENT OF HER ON LESSONS OF LITERAR READING WITH JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The summary. In the article the necessity of preparatory work of teacher is grounded to educating of expressiveness junior lessons of the literary reading with support on the score of reading, the necessary aspects of preparatory work are given, that the linguistic is the basis of and study of literature analyses of educational text. The score of reading is examined as an influential tool of educating and education, in particular as means of deep study of actual maintenance of text, as means of educating of expressiveness.

Key words: expressive reading, preparatory work, score of educational text, development of score, score denotations, linguistic analysis, study of literature analysis, means of deep study of actual maintenance, means of educating of expressiveness.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. Г.П. Коваль.

Одержано редакцією 03.03.2017 р.

УДК: 371.3 + 811.111

Т.В. КУЧМА

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Резюме. У статті розглядаються особливості запровадження вивчення іноземної мови з першого класу, принципи навчання, використання інноваційних технологій у навчальному процесі. Обґрунтовується їх вплив на формування молодшого учня як активного суб'єкта процесу учіння. Досліджено психолого-педагогічні умови навчання англійської мови дітей початкового шкільного віку. Автор акцентує увагу на пріоритетних технологіях, які стимулюють розвиток творчих здібностей. Доведено, що активні форми навчання є могутнім фактором психологічної адаптації дитини в новому мовному просторі.

Ключові слова: комунікативна компетентність, іншомовна діяльність, принципи навчання іноземної мови, ситуативність, мовленнєво-мисленнєва діяльність, початкова школа.

Ефективність раннього початку вивчення іноземної мови не викликає сумнівів, тому що мова, вивчена в дитинстві, розкриває мовні й комунікативні здібності учня: мимоволі зіставляються факти двох мов; мовна картина світу створюється окремо для кожної мови. Іншомовна діяльність як новий спосіб спілкування молодшого школяра потребує створення позитивної мотивації, яка є одним із найважливіших психологічних факторів успішності вивчення іноземної мови і ключовим питанням організації навчання молодших школярів. У молодшій школі особливо важливо розвивати в дітей позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови, а також формувати здатність і готовність до іншомовного навчання на наступному етапі основної школи.

© Т.В. Кучма, 2017

Сучасні підходи до навчання іноземної мови цікавлять багатьох науковців (О. Бігич, І. Бім, В. Буренко, Н. Жеренко, О. Коваленко, О. Метьюлкіна, С. Ніколаєва, В. Редько, Л. Сажко, М. Сухолуцька, В. Черниш, Л. Шавернєва, О. Шаленко та ін.). У наукових працях актуалізовано різні аспекти проблеми іншомовної освіти, зокрема: особливості її розвитку й функціонування в контексті сучасних підходів до викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах (Г. Гринюк, О. Мисечко, С. Ніколаєва); соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови у контексті європейської іншомовної освіти (О. Максименко, О. Першукова); лінгвістичні засади проблеми формування іншомовної мовленнєвої компетенції школярів і студентів (В. Плахотник, В. Редько [10]). Слід зазначити, що зміст сучасних праць із методики, зорієнтований переважно на умови викладання іноземної мови в основній і старшій школі (І. Бім, Л. Зеня, І. Зимня, С. Ніколаєва). Серед останніх наукових праць слід назвати такі, як-от: А. Власенко «Формування комунікативних навичок молодших школярів через використання сучасних технологій на уроці англійської мови» [1], Н. Косарева «Початкова школа: реалії, проблеми, перспективи» [2], Л. Кравчук «Проблеми навчання іноземної мови в початковій школі : інноваційний контекст» [3], Т. Пахомова «Викладання іноземної мови в початковій школі щодо введення нового стандарту початкової освіти» [6], Ю. Приступа «Нестандартний урок англійської мови з використанням мультимедійних технологій навчання» [7], В. Рева «Іноземна мова: опануємо легко, захопливо, ефективно» [9]. Актуальність нашої розвідки полягає у тому, що питання застосування сучасних технологій та методик навчання іноземної мови в початковій школі ще не стало предметом широкого обговорення в науковій та методичній літературі.

Мета статті – розглянути сучасні підходи до навчання іноземної мови учнів початкових класів за оновленими програмами, зорієнтованість його змісту на цінності особистісного розвитку й гуманізму; проаналізувати пріоритетні технології, які стимулюють розвиток творчих здібностей учнів.

Основними принципами побудови програми з іноземної мови, як підкреслює Л. Кравчук [3, 104], є такі: комунікативна спрямованість, особистісна орієнтація, автономія учня, взаємопов'язане інтегроване навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письма). З метою забезпечення наступності й неперервності у навчанні іноземної мови педагогу школи першого ступеня важливо знати їх та вряховувати у практичній діяльності.

Метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетенції, що включає в себе як мовну, так і соціокультурну компетенцію. Вивчення іноземної мови з 1 класу, на думку Т. Пахомової [6, 3], необхідно всім дітям, незалежно від їх стартових здібностей, оскільки воно: стимулює мовленнєвий і загальний розвиток дітей і підвищує загальноосвітню цінність початкового навчання як фундаменту загальної освіти; створює сприятливу вихідну базу для оволодіння іноземною мовою, а також для подальшого навчання мови; залучає дітей до культури інших народів, формуючи тим самим загальнолюдське свідомість; має позитивний вплив на розвиток психічних функцій дитини: її пам'яті, уваги, мислення, сприйняття, уяви; забезпечує можливість більш раннього завершення вивчення першої мови і підключення другої. Методика викладання іноземних мов передбачає поєднання наочних, словесних та практичних методів навчання.

У Листі МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» [4] зазначено, що перший клас початкової школи розглядається як основний у формуванні іноземної вимови, ритміко-інтонаційних навичок та звуко-буквенних співвідношень. Знайомство учнів зі звуковою системою іноземної мови повинно відбуватися на основі імітативно-ігрових технологій в умовах комунікативних ситуацій, що являють собою сукупність мовленнєвих та немовленнєвих умов, необхідних і достатніх для здійснення мовленнєвих дій. За принципом схожості типові комунікативні ситуації поєднані за сферами спілкування. Вивчення фонетики як самостійного аспекту не передбачається. Діти опановують вимовні навички у ході навчання усного мовлення і читання. У школі важко домогтися бездоганної вимови учнів, тому вимоги до неї визначають за принципом апроксимації – наближення до правильної вимови.

В оновленій програмі з іноземної мови для учнів 1-го класу [4] виділено найбільш відповідні сфери спілкування, а саме: особистісна, центром якої є сім'я, друзі, дозвілля, іграшки, тварини; публічна, що охоплює свята та традиції, пов'язані з ними; освітня, сконцентрована навколо знань предметів шкільного побуту.

Першокласникам важливо зрозуміти, що іноземна мова пов'язана з іншим способом життя, конкретними людьми, які живуть в іншій країні та користуються цією мовою. При навчанні та підготовці формування звертання, прощання до знайомих та незнайомих людей у різних життєвих ситуаціях слід акцентувати увагу на значенні етикетних правил, що впливає на процес взаємного розуміння людей, які виховувалися в різних культурах. Уже в початковій школі учень повинен знати, як привітати друга, вчителя, які комунікативні одиниці можна використовувати, відповідаючи на прості запитання типу «Як справи?», залежно від ситуації спілкування. Засвоївши, як функціонує цей приклад у створеній комунікативній ситуації, учень легко переносить його в реальну ситуацію в класі, знайомлячись одне з одним і представляючи своїх друзів. Таким чином, саме комунікативна одиниця, що підлягає засвоєнню на уроці, визначає набір і черговість звуків для введення та тренування, а імітативно-ігрові технології сприяють формуванню в учнів усіх компонентів фонологічної компетенції, а саме: ритму, наголосу та інтонації.

Принцип міжпредметності реалізується при виконанні учнем завдань у робочому зошиті, де запропоновано домалювати героїв, розмалювати їх, вирізати та зробити власну іграшку, яку вони будуть представляти на уроці, драматизуючи власну казку. Усі завдання робочого зошита сприяють розвитку самостійної навчальної діяльності, вимагають від учнів творчого індивідуального підходу до їхнього виконання.

Комунікативно-мовленнєвий розвиток учня другого класу продовжується в усній формі спілкування, тобто учень повинен навчитися сприймати і розуміти іноземну мову на слух і відповідно на неї реагувати. У цьому віці діти легко сприймають почуте, без труднощів розуміють на слух не тільки окремі слова, але й цілі комунікативні одиниці, об'ємні мовні відрізки, тому навчання аудіювання – розуміння мови, що сприймається на слух, є невід'ємним компонентом навчання комунікації. Саме через аудіювання відбувається засвоєння мовленнєвої сторони мови, що значно полегшує оволодіння говорінням. Матеріалом для слухання у 2-му класі слугує не тільки жива мова вчителя на уроці, але й аудіозаписи дитячих віршів, пісень, римівок, мікродіалогів, міні-розповідей.

У другому класі здійснюється цілеспрямована робота з читання в двох напрямках – навчання техніки читання (читання вголос) та читання про себе. У цьому віці відбувається інтенсивне формування прийомів запам'ятовування, тому при формуванні вмінь читання необхідно використовувати прийоми активізації асоціативної пам'яті учнів. Навчання читання на комунікативній основі реалізують закладений у концепції інтегративний підхід, коли мовний і мовленнєвий матеріал, що вивчається, проходить через 3 основних аналізатори – слуховий, зоровий та моторний. Четвертий – динамічний аналізатор – додається під час навчання письма і тим самим остаточно закінчують формування мовних навичок та мовленнєвих вмінь. У 2-му класі закладаються основи грамотного письма. Навчання письмового мовлення як самостійного виду мовленнєвої діяльності починається у 3-му класі і продовжується до закінчення початкової школи. До закінчення навчання в початковій школі учень повинен навчитися не тільки грамотно скопіювати текст англійською мовою за дотриманням прийнятих норм графіки та орфографії, але й вставляти в нього слова та словосполучення згідно з навчальною ситуацією, а також самостійно писати листівку, повідомлення.

В 3-4 класах значно ускладнюється тематика мовного та мовленнєвого матеріалу для говоріння. Діти повинні вживати емоційно-забарвлені комунікативні одиниці розмовної мови, характерні носіям мови, які вони вивчили завдяки використанню автентичних прикладів іноземної мови (народні наспіви, дитяча поезія, казки, оповідання тощо) та які вони будуть уживати під час відтворення власних діалогів, що моделюють реальне спілкування. У 3-4 класах доцільно застосовувати ситуації, побудовані за принципом діалогу культур, а саме: ситуації – уявних подорожей до визначних місць країни, мова якої вивчається, ситуацій-обміну думками, пов'язаних з обговоренням отриманих знань про національні реалії іншої та своєї культури, наприклад, про реалії шкільного життя, національні та родинні свята, світу дитячих захоплень тощо. Усе це дозволяє молодшим школярам реалізувати свої творчі здібності. Особливої уваги заслуговує проектна робота як різновид творчої групової роботи молодших школярів. Завдання-проекти мають допомагати дітям під керівництвом учителя, а далі і самостійно створювати зміст своєї навчальної діяльності і засвоювати його в ході підготовки й захисту кінцевого продукту обраного проекту: колажу, альбому, сторінки з книги, постеру тощо [4].

Під час виконання комунікативних вправ на різних етапах уроку та відповідно до навчальної ситуації учитель має заохочувати учнів до бажання ділитися інформацією особистого характеру з іншими людьми, моделювати свою реакцію на слова інших людей, пропонувати свою допомогу та підтримку, реагувати позитивно чи негативно, демонструвати своє вміння слухати, розуміти та співчувати, виявляти власну участь, згоду, захоплення тощо. З цією метою учнів необхідно навчати чітко формулювати твердження, що описують їхні емоції та відчуття, висловлювати побажання, говорити про те, що для них важливо та цікаво, виявляти інтерес до співрозмовника, позитивно реагувати на важливі для співрозмовника події, уважно та активно слухати, уміти ставити питання.

Для повноцінного забезпечення навчального процесу вчитель може залучати додаткові засоби (аудіо- та відеозаписи, дидактичні копіювальні матеріали, електронні носії інформації, навчальні Інтернет-ресурси тощо) та активно використовувати такі види навчальної діяльності учнів на уроці, як: розучування та відтворювання пісень, музичних римівок, лічилок, віршів, епізодів мультфільмів, адаптованих до умов навчання. Це не тільки урізноманітнить навчальний процес, а й сприятиме підвищенню його ефективності, дозволить індивідуалізувати та диференціювати навчальну діяльність учнів відповідно до їхніх особистісних рис, здібностей та рівнів навченості.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.08.2016 № 948 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1-4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» [5] з метою розвантаження навчальних програм для учнів початкових класів затверджено зміни до 13 програм, у тому числі до програми «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів».

До найбільш суттєвих змін належать такі: знято фіксовану кількість годин на вивчення кожної теми. Учителі визначатимуть їх самостійно, враховуючи рівень підготовки класу, наявність навчально-методичного забезпечення та регіональні особливості; здійснено перерозподіл тем між класами з метою приведення процесу навчання у відповідність до вікових можливостей молодших школярів та принципу здоров'язбереження; уніфіковано термінологію програм, її наближено до вікових особливостей молодших школярів.

У програмі з «Іноземних мов» спрощено вимоги до письма для учнів 1-го класу; скорочено обсяг висловлювань у мовленнєвій компетенції «Говоріння» та обсяг письмових повідомлень у мовленнєвій компетенції «Письмо»; вилучено складні граматичні форми, що належать до мовного рівня A2: множина іменників, закінчення (-es) (1 клас), присвійний відмінок іменника (3 клас), Present Perfect (4 клас), структура to be going to (4 клас); вилучено з лінгвістичної лексичної компетенції теми «Шкільне приладдя» (2 клас), що дублює вимоги 1-го класу; спрощено вимоги до письма у 3 класі щодо написання листів та листівок; уточнено мовленнєві функції щодо опису емоційного стану: «виражати настрій»; уточнено вимоги мовленнєвої компетенції «Аудіювання», з урахуванням роботи з навчальними аудіо- та відеоматеріалами; уточнено

тематику ситуативного спілкування: «Дозвілля» («Іграшки», «На прогулянці»), «Свята та традиції» («Харчові продукти»), «Помешкання» («На кухні»), «Природа і навколишнє середовище» («Пори року»), «Відпочинок і дозвілля» («Поїздка на канікулах»), «Свята і традиції» («Святкування у кафе») [8, 5].

Цілі, поставлені перед предметом «іноземна мова» має вирішувати методично грамотний вчитель, який володіє сучасними технологіями навчання іноземної мови та знає психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку. Любов до предмету у цьому віці дуже тісно пов'язана з відчуттям психологічного комфорту, радості, потреби і готовності до спілкування, які створює вчитель на уроці.

Отже, особливості навчання іноземної мови у початкових класах полягають у формуванні комунікативної компетенції учнів, що включає в себе як мовну, так і соціокультурну компетенцію. Це забезпечує ефективне досягнення практичних, загальноосвітніх і розвиваючих цілей і містить значні можливості для подальшої підтримки мотивації учнів. Основними принципами побудови програми з іноземної мови є такі: комунікативна спрямованість, особистісна орієнтація, автономія учня, взаємопов'язане інтегроване навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письма). Перспективу подальших розвідок вбачаємо в дослідженні особливостей використання проектної технології на уроках іноземної мови у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко А. Формування комунікативних навичок молодших школярів через використання сучасних технологій на уроці англійської мови / А. Власенко // Початкова школа. – 2016. – № 2. – С. 16-18.
2. Косарева Н.П. Початкова школа: реалії, проблеми, перспективи / Н.П. Косарева // Англійська мова та література. – 2016. – № 4-5. – С. 2-4.
3. Кравчук Л.В. Проблеми навчання іноземної мови в початковій школі: інноваційний контекст / Л.В. Кравчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – № 4. – С. 102-106.
4. Лист МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6119->. – Назва з екрану.
5. Наказ МОН України від 05.08.2016 № 948 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1-4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.академія.com.ua/.../nakaz-948-programy-poch->. – Назва з екрану.
6. Пахомова Т.Г. Викладання іноземної мови в початковій школі щодо введення нового стандарту початкової освіти. Методичні рекомендації / Т.Г. Пахомова, Г.І. Савицька. – Черкаси: ЧОІПОПП, 2012. – 20 с.
7. Приступа Ю. Нестандартний урок англійської мови з використанням мультимедійних технологій навчання / Ю. Приступа // Початкова школа і сучасність. – 2015. – № 3. – С. 39-40.
8. Процес «розвантаження» програм початкової школи // Англійська мова в початковій школі. – 2016. – № 8. – С. 4-6.
9. Рева В. Іноземна мова: опануємо легко, захопливо, ефективно / В. Рева // Учитель початкової школи. – 2016. – № 2. – С. 32-34.
10. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи / В.Г. Редько. – К.: Генеза, 2007. – 136 с.

Т.В. КУЧМА. ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Резюме. В статье рассматриваются особенности изучения иностранного языка с первого класса, принципы обучения, использование инновационных технологий в учебном процессе. Обосновывается их влияние на формирование младшего ученика как активного субъекта процесса обучения. Исследованы психолого-педагогические условия обучения английскому языку детей начального школьного возраста. Автор акцентирует внимание на приоритетных технологиях, которые стимулируют развитие творческих способностей. Доказано, что активные формы обучения являются мощным фактором психологической адаптации ребенка в новом языковом пространстве.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, иноязычная деятельность, принципы обучения иностранному языку, ситуативность, речемыслительная деятельность, начальная школа.

T.V. KUCHMA. FEATURES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN THE ELEMENTARY GRADES

The summary. The article investigates peculiarities, principles of learning, modern technologies of teaching English at primary school. Their impact on developing a young learner as an active subject of learning is specified. The psychological-pedagogical circumstances in teaching English of the primary school children are investigated. The author turns attention on the paramount technologies, which stimulate the development of creative abilities. It is proved that the active forms of teaching are strong factor of psychological adaptation for a pupil in a new language area.

Key words: communicative competence, foreign language activities, principles of learning of foreign language, situational context, speech and mental activity, primary school.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. О.В. Безкорвайна.

Одержано редакцією 01.03.2017 р.